

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเข้า และการส่งออก เนื่องจากการนำเข้าและการส่งออกเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่อประเทศไทย โดยมี แนวนโยบายของรัฐบาลเป็นตัวชี้นำโครงสร้างการนำเข้าและการส่งออก เช่นนโยบายการผลิตเพื่อ การส่งออกโดยส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และการใช้มาตรการทางภาษี เป็นต้น นอกจากนี้ ในช่วงที่ผ่านมามีประเทศไทยมีภาวะการขาดดุลการค้ามาโดยตลอดจนถึงปี พ.ศ. 2540 ซึ่งวิกฤติ เศรษฐกิจที่ประเทศไทยต้องเผชิญเกี่ยวกับค่าเงินบาท เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเข้าและการ ส่งออกที่สำคัญ การศึกษานี้ นอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐานด้านราคา และรายได้แล้วยังมุ่งที่จะศึกษา ผลของ อัตราแลกเปลี่ยน และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ต่อการนำเข้า และการส่งออก ทั้ง ในภาพรวม และในรายสินค้าที่สำคัญ โดยเชื่อว่าในสินค้าต่างชนิดจะมีขนาดการปรับตัวต่อผลของ ปัจจัยทางเศรษฐกิจมากน้อยต่างกัน ซึ่งน่าจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณา นโยบายและ มาตรการการค้าระหว่างประเทศ และใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจาก การใช้นโยบายของรัฐบาล เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับภาคเอกชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำเข้าและส่งออกของประเทศไทยในภาพรวม และในราย สินค้าที่สำคัญ ใช้ข้อมูลรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปีพ.ศ. 2539 ถึงไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2548 โดยใช้แบบจำลองอุปสงค์นำเข้า อุปทานส่งออก และอุปสงค์ส่งออก ด้วยเทคนิค Cointegration และ Error Correction Methods (ECM) เพื่อดูความสัมพันธ์ระยะยาวและระยะสั้น โดยเริ่มจากการ ทดสอบ Unit Root ของตัวแปรที่ศึกษาทุกตัว เพื่อนำตัวแปรที่เป็น Stationary ที่ระดับเดียวกันมาหา ความสัมพันธ์ระยะยาว ซึ่งโดยส่วนใหญ่ข้อมูลที่เป็นอนุกรมเวลาจะมีลักษณะเป็น Non-Stationary ซึ่งก็สามารถนำไปใช้คาดประมาณได้โดยไม่เป็นปัญหาถ้าผ่านการทดสอบ Cointegration หลังจาก ที่พบว่าสมการมีความสัมพันธ์ระยะยาว หรือมี Cointegration แล้ว ก็จะหาความสัมพันธ์ระยะสั้น โดยการสร้างสมการ Error Correction Model (ECM) โดยในที่นี้ได้ใช้วิธีการเลือกสมการการ ปรับตัวระยะสั้นจากการทดสอบที่ได้ค่าทางสถิติที่ดีที่สุด โดยพิจารณาจาก t-Test ในการตัดตัวแปรที่ ไม่มีนัยสำคัญทิ้งไป และ ทดสอบปัญหาทางสถิติ ด้วย LM, ARCH และ Ramsey's Reset Test

จากผลการศึกษา Unit Root พบว่าตัวแปรทุกตัวในสมการอุปสงค์นำเข้า อุปทานส่งออก และอุปสงค์ส่งออกในทุกสินค้าที่ศึกษา เป็น Stationary ที่ I (1) จึงนำไปทดสอบ Cointegration และ ECM ต่อเพื่อหาความสัมพันธ์ในระยะยาวและระยะสั้นต่อ โดยผลการทดสอบ Cointegration ของตัวแปรในแต่ละกลุ่มสินค้านำเข้า และส่งออกพบว่าทุกสมการมีความสัมพันธ์ระยะยาว ซึ่งแสดงให้เห็นจากความเป็น Stationary ของ Residual Term

ตัวแปรในสมการความสัมพันธ์ระยะยาวของสินค้านำเข้า คือ ราคานำเข้าโดยเปรียบเทียบ รายได้ และอัตราแลกเปลี่ยนในนาม มีเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์แสดงทิศทางเป็นลบ บวก และลบ ตามลำดับ ตรงตามสมมุติฐาน นอกจากนี้ในเกือบทุกสมการยกเว้น เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นว่า ค่าเงินบาทส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของการนำเข้าอย่างมีนัยสำคัญ ในขนาดที่สูงพอสมควร แสดงว่าการแข็งค่าของค่าเงินส่งผลต่อเพิ่มการนำเข้าได้มาก ดังนั้นการรักษาเสถียรภาพของค่าเงินในช่วงระดับหนึ่งจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมควบคู่กับการใช้นโยบายอื่นๆ

โดยสินค้านำเข้ารวม ความยืดหยุ่นของการนำเข้าต่อรายได้ประมาณ 1.27 ราคาโดยเปรียบเทียบไม่มีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการเติบโตของเศรษฐกิจ ส่งผลให้การนำเข้าเพิ่มขึ้น ส่วนในกลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค รายได้ส่งผลต่อการนำเข้ามากกว่าราคา ส่วนสินค้าวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลาง นโยบายด้านราคามีประสิทธิภาพกว่าแรงผลักดันของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สินค้าทุน ความยืดหยุ่นของการนำเข้าต่อรายได้น้อยกว่าผลของอัตราแลกเปลี่ยนในนาม แสดงว่าการแข็งหรืออ่อนค่าของค่าเงินส่งผลต่อการนำเข้าในสินค้าทุนมาก ซึ่งเป็นไปได้ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงของค่าเงินมีผลมากในช่วงที่มีการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นแบบลอยตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อมูลค่านำเข้าในขนาดที่สูง แต่ราคาไม่มีผลต่อการนำเข้าในสินค้าทุน เนื่องจาก สินค้ากลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่สามารถทดแทนโดยการผลิตได้ในประเทศ จึงไม่สามารถลดการนำเข้าได้ แม้ว่าราคาจะแพงขึ้น การใช้ดัชนีราคาเปรียบเทียบจึงอาจไม่แสดงความสัมพันธ์อย่างชัดเจน รวมถึงอาจเป็นผลจากการบิดเบือนด้านภาษีของภาครัฐจากการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศที่ทำให้ราคาไม่มีผลต่อการนำเข้าสินค้าทุน ซึ่งเครื่องจักรซึ่งเป็นสินค้าหนึ่งในกลุ่มสินค้าทุน ก็แสดงผลว่าการใช้เติบโตของเศรษฐกิจส่งผลต่อการนำเข้ามากกว่าผลด้านราคา เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ แสดงนัยว่าการใช้นโยบายราคา โดยผ่านการเก็บภาษี จะส่งผลให้การนำเข้าลดลงได้มาก และถ้าเศรษฐกิจดี มี GDP สูงก็จะทำให้มีการนำเข้าสินค้าเหล็กมาก ซึ่งสินค้านี้ในบางประเภทสามารถผลิตในประเทศได้ โดยไม่ต้องนำเข้า เช่น เหล็กแผ่นรีดร้อนรีดเย็น ดังนั้นการใช้นโยบายราคา ผ่านทางภาษีน่าจะเป็นนโยบายหนึ่งที่ทำให้ลดการนำเข้าได้ แต่ก็ควรทำควบคู่กับการพัฒนาการผลิตขั้นพื้นฐานในประเทศด้วย กรณีที่ เช่นกันการใช้นโยบายราคาผ่านทางภาษีสามารถลดการนำเข้าในสินค้าประเภทนี้ลงได้ การนำเข้า

คอมพิวเตอร์ มีการตอบสนองต่อราคา และรายได้ ในขนาดใกล้เคียงกัน การที่ประเทศมีเศรษฐกิจดีขึ้น มีผลผลิตมวลรวมสูงจะส่งผลต่อการนำเข้าคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ของการนำเข้าสินค้านี้เป็นการนำเข้าเพื่อเป็นวัตถุดิบมากกว่าเพื่อการบริโภค และแผงวงจรไฟฟ้า ราคาเป็นปัจจัยสำคัญตัวหนึ่งด้วยที่ทำให้การนำเข้าเพิ่มขึ้น ส่วนสินค้าเชื้อเพลิง นโยบายราคามีประสิทธิภาพที่ขนาด -0.92 โดย ถ้าราคาเชื้อเพลิงสูงขึ้น จะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการประหยัด และสามารถลดการนำเข้าได้ แต่สินค้าเชื้อเพลิง เป็นสินค้าพื้นฐานที่จำเป็น จึงมีการควบคุมราคาน้ำมันในประเทศ ซึ่งหากทำอย่างต่อเนื่องอาจจะทำให้เกิดการบิดเบือนต่อการบริโภค ส่งผลต่อการนำเข้าได้

ด้านสินค้าส่งออก จะเห็นได้ว่าราคาส่งออกด้านอุปทาน ซึ่งเป็นราคาเปรียบเทียบระหว่างราคาส่งออกกับราคาในประเทศในทุกสมการมีเครื่องหมายเป็นลบ ไม่ตรงตามสมมุติฐานที่คาดไว้ เนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่ที่ส่งออกไม่เหมือนกันกับที่ใช้ในการบริโภคในประเทศ และ ประเทศไทยถือเป็นประเทศเล็ก ดังนั้นถ้าพิจารณาด้านราคาแล้วน่าจะเป็นการกำหนดจากด้านอุปสงค์มากกว่าอุปทาน ซึ่งในด้านอุปทานมีตัวแปรที่สนใจ คือ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และผลผลิตในประเทศ โดยการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศส่งผลต่อการส่งออกอย่างมีนัยสำคัญในขนาดที่สูง ได้แก่ สินค้าส่งออกรวม สินค้าอุตสาหกรรม อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป คอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ ยานยนต์และชิ้นส่วน สินค้าที่นโยบายด้านการเพิ่มผลผลิตมีผลต่อการเพิ่มการส่งออกอย่างสำคัญ ได้แก่ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง ซึ่งมีค่าความยืดหยุ่นสูงถึง 2.13

ด้านอุปสงค์ ในสินค้าส่งออกรวม มีการตอบสนองต่อปัจจัยภายนอกด้านรายได้ต่างประเทศในขนาดที่สูง แต่ปัจจัยด้านราคาไม่มีนัยสำคัญในการอธิบายอุปสงค์ต่อสินค้าส่งออก เนื่องจากเป็นการมองในภาพรวมอาจให้ผลบิดเบือนกว่าดูในรายสินค้า ที่ตัวแปรที่ใช้มีลักษณะเฉพาะมากกว่า ซึ่งอุปสงค์ส่งออกในรายสินค้า ราคาส่งออกโดยเปรียบเทียบราคาต่างประเทศ มีค่าความยืดหยุ่นในช่วงระหว่าง 0.4-0.9 โดยมีเครื่องหมายตรงตามที่คาดไว้ คือ ลบ สินค้าที่นโยบายราคาส่งผลต่อการส่งออกอย่างสำคัญ ได้แก่ คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วนประกอบ สินค้าเกษตร สินค้าประมง ยางพารา อัญมณีและเครื่องประดับ ยานยนต์และชิ้นส่วน ส่วนสินค้าที่ราคาไม่มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ส่งออกแต่อุปสงค์ส่งออกถูกกำหนดจากรายได้ต่างประเทศ นอกจากสินค้านี้แล้ว ได้แก่ สินค้าอุตสาหกรรม

นโยบายด้านราคา และการเติบโตทางเศรษฐกิจของโลก มีส่วนสำคัญในขนาดที่เท่าๆกันต่อการเพิ่มการส่งออกในสินค้าเกษตร และอัญมณีและเครื่องประดับ ส่วนการส่งออกสินค้ากลุ่มอุตสาหกรรม ปัจจัยด้านอุปสงค์คือรายได้ต่างประเทศมีประสิทธิภาพกว่านโยบายราคา ด้านผลของ

อัตราแลกเปลี่ยนต่อการส่งออกในสินค้าส่งออกรวม และสินค้าอุตสาหกรรมมีนัยสำคัญ และแสดงทิศทางตรงตามที่คาดไว้ นอกจากนี้ส่วนใหญ่มิมีนัยสำคัญ และมีเครื่องหมายไม่ตรงตามสมมุติฐาน

สมการการปรับตัวระยะสั้น (ECM) สร้างจากการนำค่า Residual จากสมการ Cointegration ไปเป็นตัวแปรอิสระอีกตัวหนึ่งในสมการ ECM พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของ Error Term มีค่าเป็นลบ และมีความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 แสดงให้เห็นการปรับตัวจากระยะสั้นเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว นอกจากนี้เมื่อทำการตรวจสอบ Diagnostic ก็พบว่าทุกสมการผ่านการทดสอบแสดงว่าสมการที่อธิบายความสัมพันธ์ในระยะสั้นเป็นสมการที่เหมาะสมไม่มีปัญหา Autocorrelation, Heteroskedasticity และ Misspecification ที่ระดับนัยสำคัญ 1% โดยตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ในระยะยาว ก็แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์ในระยะสั้นได้โดยจะพิจารณาที่เครื่องหมายที่แสดงการปรับตัวในระยะสั้น พบว่าตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญในระยะยาว หรือมีนัยสำคัญแต่มีเครื่องหมายไม่ตรงกับที่คาดไว้ เช่นราคานำเข้าโดยเปรียบเทียบ ของสินค้าทุน ที่ในระยะยาวไม่มีนัยสำคัญ แต่ในระยะสั้นมีนัยสำคัญและมีเครื่องหมายเป็นลบ แสดงว่าราคานำเข้ามีผลต่อการนำเข้า และนโยบายส่งเสริมการลงทุนโดยการลดภาษีนำเข้าในสินค้าทุน จะส่งผลให้การนำเข้าเพิ่มขึ้นได้ แต่ในระยะสั้นเท่านั้น ในภาพรวมทั้งการนำเข้า และการส่งออก พบว่าค่าความยืดหยุ่นในระยะสั้นน้อยกว่าในระยะยาว โดยมีค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 และมีเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์ส่วนใหญ่เหมือนกันกับในระยะยาว

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1. การเปลี่ยนแปลงของค่าเงินบาท และราคาไม่มีผลต่อการนำเข้าในกลุ่มสินค้าทุน เครื่องจักร คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วนประกอบ แสดงให้เห็นว่าสินค้ากลุ่มสินค้าทุน เป็นสินค้าที่จำเป็น ไม่สามารถลดการนำเข้าได้ด้วยนโยบายด้านภาษี และมีนัยว่าถ้ารัฐบาลต้องการลดการนำเข้าในสินค้าทุน ก็ควรมีการส่งเสริมการผลิตสินค้าในกลุ่มพื้นฐานนี้ด้วย เนื่องจากการนำเข้าในสินค้าทุน และวัตถุดิบเป็นฐานสำคัญต่อการเพิ่มการส่งออกด้วยเช่นกัน ซึ่งการไม่สามารถลดการนำเข้าในกลุ่มสินค้าทุนได้ ทำให้แม้ว่าจะมีการส่งออกที่เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังเกิดภาวะขาดดุลการค้าอยู่
2. ในสินค้าอุปโภคบริโภค ผลของราคาต่อการนำเข้าสูงพอสมควร ดังนั้นการจะลดการนำเข้าเพื่อปกป้องผู้ผลิตในประเทศ จึงสามารถทำได้โดยผ่านนโยบายทางภาษี และการเปิดเสรีทางการค้า น่าจะส่งผลให้มีการนำเข้าในสินค้ากลุ่มนี้เพิ่มขึ้น จึงมีนัยว่าการเร่งเปิดเสรีทางการค้า

อาจทำให้ผู้ผลิตในประเทศไม่สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าได้ ถ้าไม่มีการเตรียมความพร้อมให้ ผู้ผลิตในการพัฒนาเทคนิคการผลิต ให้ได้คุณภาพและต้นทุนต่ำ

3. การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการเติบโตของเศรษฐกิจโลก หรือความมั่งมี ของประเทศคู่ค้าที่สำคัญ มีผลต่อการส่งออกสินค้ามากในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในสินค้ากลุ่ม อุตสาหกรรม คอมพิวเตอร์ และยานยนต์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การส่งสินค้าออกของไทยเกิดจาก ปัจจัยภายนอกมากพอสมควร อย่างไรก็ตามปัจจัยด้านราคา และผลผลิต ก็เป็นส่วนสำคัญต่อการ เพิ่มความสามารถ ในการแข่งขันได้ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาเทคโนโลยี เพื่อเพิ่ม ปริมาณและคุณภาพ และลดต้นทุนในการผลิต เช่นในสินค้าเกษตร สินค้ากึ่งแปรรูป อาหาร ทะเลกระป๋องและแปรรูป รวมถึงสร้างความเป็นเอกลักษณ์ เช่นในสินค้าเสื้อผ้าสำเร็จรูป และ อัญมณีและเครื่องประดับ จึงมีนโยบายที่พัฒนาความสามารถทางการผลิต ส่งเสริม การผลิตสินค้าที่เหมาะสม และการพัฒนาเทคโนโลยีในประเทศเป็นสิ่งจำเป็น ควบคู่กับการรับการ ลงทุนจากต่างประเทศที่เหมาะสมภายใต้การดูแลของภาครัฐ เพื่อเพิ่มความมั่นคงและลดความเสี่ยง จากปัจจัยภายนอกที่อาจควบคุมได้ยาก

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อ

1. ด้านข้อมูล ข้อมูลที่หาได้มีแหล่งที่มาที่ต่างกัน ซึ่งแต่ละข้อมูลก็มรูปแบบการจัดทำที่ไม่ เหมือนกัน เช่น ผลผลิตมวลรวมของโลกเป็นข้อมูลจาก IMF ซึ่งข้อมูลเท่าที่หาได้เป็นข้อมูลรายปี ดัชนีราคาขายส่ง และดัชนีราคาส่งออกของกระทรวงพาณิชย์เป็นข้อมูลรายเดือนปีฐาน ปี พ.ศ. 2543 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของประเทศไทย ใช้ข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็น ข้อมูลรายไตรมาสปีฐานปี พ.ศ. 2531 จึงต้องนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดทำขึ้นใหม่เป็นรายไตรมาสปี ฐานเดียวกัน คือ ปี พ.ศ. 2543 ซึ่งในที่นี้ใช้หลักการแทนค่าธรรมดา เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเวลา และ ค่าใช้จ่าย ส่วนดัชนีราคาส่งออกของประเทศคู่แข่งในสินค้าที่ศึกษา ใช้ดัชนีราคาสินค้าขั้นพื้นฐาน ของโลกและของประเทศกำลังพัฒนา เป็นตัวแทนดัชนีราคาส่งออกของประเทศคู่แข่ง ถ้าเป็นไปได้ ในงานศึกษาครั้งต่อไปควรใช้ตัวแทนที่เหมาะสมกว่านี้

2. ในงานศึกษานี้เป็นงานศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2548 ซึ่งครอบคลุมในช่วงปี พ.ศ. 2539-2541 ซึ่งอยู่ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ และตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ. 2540 ก็มีการปล่อย ค่าเงินบาทลอยตัว จึงอาจทำให้ผลของความยืดหยุ่นของค่าเงินต่อการนำเข้า และการส่งออกที่ได้ใน การศึกษานี้ไม่สามารถเป็นตัวแทนอธิบายในกรณีปกติได้เหมาะสม ดังนั้นในงานศึกษาครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาโดยแบ่งเป็นช่วงก่อนและหลังวิกฤติเศรษฐกิจ หรือ ศึกษาเรื่องความผันผวนของ อัตราแลกเปลี่ยน ต่อการนำเข้าและการส่งออกต่อไป

3. ด้านวิธีการ การสร้างสมการการปรับตัวระยะสั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ในการสร้างที่แน่นอน เป็นแต่เพียงใช้หลัก General to Specific ทำการ Test Down ตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ให้ผล ดีที่สุด เป็นเกณฑ์ในการเลือกสมการโดยทำทั้งแบบเพิ่มความล่าช้าไปในสมการเบื้องต้น และแบบ สร้างสมการที่มีความล่าช้าระดับหนึ่งแล้วค่อยๆตัดตัวแปรที่ไม่มีความสำคัญทางสถิติออก โดย พิจารณาจากค่า t-statistic, R^2 และตรวจสอบสมการด้วย Diagnostic Checking ซึ่งในงานศึกษาต่อ น่าจะศึกษารูปแบบวิธีการอธิบายความสัมพันธ์ในระยะสั้นที่เป็นรูปแบบที่แน่นอนกว่านี้